

den praktisk-dogmatiske Side af Sagen synes dog „Troende“ (B. 1) at give tilstrækkelig Forklaring for Betingelsen fra Menneskets Side, hvis man vil pointere det, ligesom Troens Analogi.

Til Past. Mittelsen skal jeg i Anledning af sedes doctrinæ svare, at ganske vist Ef. 1, 3 flg. (ligesom Rom. 8, 29.) er et sedes doctrinæ, men det viser kun den ene Side. Vor Frelses objektive Grund, Guds Naade, Frelsen i Kristo, altid Guds Forhold angives, medens der ikke tales om Menneskets Forhold dertil. Men hvorledes faar vi disse Steder supplerede for at faa et Dogme frem? Jo — hvad er Kristens Lære om Betingelsen for Salighedens Opnaaelse? Ebr. 11, 6 siger: „Uden Tro er det umuligt at behage Gud“. Ef. 1, 13. Rom. 3, 28. og mangfoldige Steder. Skal da et Dogme om Udvalgelsen dannes fra vort Sted, maa altid disse to Sider — Guds og Menneskets — bringes sammen.

Til Prof. Stub: Hvis Winer, som Prof. Stub mener, ikke henfører „i Kristo“ til Objektet „os“ eller til hele Udtrykket „udvalgt os“, altsaa da ogsaa til Objektet, saa maa det jo henføres til Subjektet for „har udvalgt“, og da blir der, efter Winers Ord, den besynderlige Mening: I Livssamsund med Kristus udvalgte han os, d. e., selv i Livssamsund med Kristus. Andet kan jeg ikke faa ud deraf.

A. Bredefsen, Sekr.

Prof. Larsen: For endnu en Gang at berøre Spørgsmaalet om Konfordindebogens Betydning i denne Sag: Bødkman kom paa sidste Møde med en Ytring om, at om man end var forpligtet paa Bekjendelsen, saa var man dermed ikke forpligtet paa dens Udlæggelse af ethvert Skriftsted, og deri er jeg enig. Vi er forpligtede paa Væren, men ikke paa enhver Skriftforklaring i Bekjendelsen. Forjaavidt er vi heller ikke forpligtede til at tilstemme Konfordindebogens Fortolkning af Ef. 1. Men man skal her huske paa, at Past. Tacke, som foreslog, at vi skulde behandle Ef. 1 og Rom. 8, foreslog dem som Hovedsteder for Udvalgelsen, ligesom Konfordindeformelen anfører dem som saadanne. Dersom nu dette Sted, Ef. 1, ikke handler om Udvalgelsen, d. v. s. den Udvalgelse, vi nu taler om, nemlig Udvalgelse ogsaa til Herlighedens Opnaaelse, da er Stedet ude af Orden her. Vi tror, dette Sted handler om Udvalgelsen; men dersom den anden Part mener, at det ikke gjør det, da bør de sige det ligefrem. Saalænge ikke noget Saadant er sagt, da har vi Ret til at forudsætte, at Alle her indrømmer, at Ef. 1 handler om Udvalgelsen. Med dette for Die var det ogsaa, saavidt jeg forstod det, Koren spurgte, om man kunde gaa ud fra Konfordindebogens Forstaaelse af dette Sted. Nu er det en bekjendt Sag, at flere Tilstedeværende af den anden Side tidligere har udtalt, at Ef. 1 ikke handler om Udvalgelsen, nemlig den Udvalgelse, hvis ufejlbare Maal er den evige Saligheds Opnaaelse — som

f. Ex. Stedet: „Mange er Kaldede, men Faa Udvælgte“. Fra den anden Side har det oftere været sagt, at her i Ef. 1 var der ikke Tale blot om de Udvælgte. Derfor var det ikke for Meget forlangt, da Røren vilde have den Indrømmelse, og den anden Part har derfor ikke nogen Grund til at insinuere, at Røren vilde sætte Beskjendelsen over Skriften; vilde man ikke indrømme det Forlangte, saa skulde man sagt: Dette Sted forstaaer vi ikke om Udvælgelsen eller om de Udvælgte.

Prof. Schmidt: For at tage et Exempel til at belyse Forstaaelsen af dette Sted: Siger jeg: Gud har velsignet os i vor luth. Kirke i Norge eller i Amerika med store Guder, da betegner Ordet „i“ Sphæren for Handlingen; der menes da, at den Handling, at han velsignede mig, har fundet Sted i den Sphære Norge eller Amerika. Se da hører grammatikalsk „os“ ikke til „i“, men vel logisk, nemlig, os Indvaanere af Amerika, eller „os“, da vi var i Norge eller Amerika. Saaledes ogsaa her. „I Kristo“ betegner Sphæren for den Guds Handling at velsigne eller udvælge. Uagtet „os“ ikke hører til „i Kristo“ grammatikalsk, saa er dog logisk disse „os“ dem, som er i Kristo, det er Sphæren, i hvilken de velsignes. I Ebr. 7, 9. 10 tales der om Levi, som ved Abraham gav Tiende og modtog Velsignelse af Melchizedek; „thi han var endnu i Faderens Land“; saa modtog her i Jesus de Personer, som betegnes med „os“, efter Vers 3 al Velsignelse i Kristo Jesu og er efter Vers 4 udvalgte i Kristo Jesu. Ligesaa, naar der i Brevet til Galaterne siges: „I ere Alle en i Kristo Jesu“, eller naar der tales om Abrahams Afkom efter Forjættelsen, „der er ingen Fordømmelse for dem, der er i Kristo Jesu, paa det jeg maa findes i ham“ o. s. v. Sml. 8, 1., Fil. 1, 9. Heraf ser vi, at Skriften ofte bruger „i Kristo“ for at betegne, at det er i ham, handlingen foregaar, i ham er det og det.

Jeg indrømmer dette, at „en Christo“ betyder „propter Christum“. Det er rigtigt. Men jeg vil ikke have Troen udelukket for det. Vi maa huske paa: naar jeg nu indrømmer, at grammatikalsk er der Intet sagt om Tro her, saa kan dog efter den blotte Ordlyd Troen være og ikke være indbefattet her. Deraf følger, at om Troen ikke nævnes, saa er det derfor ikke sagt, at Troen maa udelukkes. Saaledes Rom. 8, 1., der nævnes ikke udtrykkelig „ved Troen“ om dem, som siges at være i Kristo Jesu, thi vi Alle indrømmer, at de var det ved Troen; saa og her ved Ef. 1 maa vi forstaa „os“ ved Troen. „I Kristo“ Ef. 1 kan altsaa efter den nøgne Ordlyd betyde enten: „i Kristus ikke greben ved Troen“ eller „i Kristo greben ved Troen“ og altid „for Kristi Skyld“. Men saa kommer Prædikaterne, som afgjør Sagen, nemlig „udvalgt“ „velsignet“ o. s. v., og tillige det, at Kristus er Livens Bog, i hvem Udvælgelsen skal søges; det viser, at det maa opfattes saa, at Gud i Udvælgelsen har besluttet, at Ingen

skal blive salig, som er udenfor Kristus, Ingen uden de, som tror paa Kristum. Og da er det klart, Gud maa ved Udv ælgelsen have seet derefter.

Prof. Stub: Det første Hovedpunkt, som det her gjælder om, er at bestemme, hvorledes vi skal forstaa den Tiltale: „Hellige“ og „Troende i Kristus Jesus“. Vil Apostelen dermed give Alle i Gjesus den Attest, at de Alle i Sandhed var Hellige og Troende, eller taler han kun efter Haabet? Naar han fremdeles siger, at de, til hvem han skriver, var udvalgte, er da hans Mening den, at han vil give hvert Lem af Menigheden i Gjesus den Attest, at det af Gud var udvalgt til at indgaa i det evige Liv, eller taler han efter Haabet? Vi hævder bestemt, at Apostelen taler efter Haabet eller efter Kjærligheden, fordi Guds Ord tvinger os dertil. Den samme Apostel siger nemlig i Brevet til Filippenserne 1, 6. 7.: „Fuldelig forsikret om dette, at han, som har begyndt en god Gjærning i Eder, vil fuldføre den indtil Jesu Kristi Dag, ligesom jeg bør mene dette om Eder Alle, efterdi jeg har Eder i Hjertet baade under mine Bønner og ved Evangeliets Forbær og Stadsfæstelse, da I Alle ere beslagtede med mig i Naaden“. Fremdeles kalder den samme Apostel Silvanus „den troe Broder, det holder jeg ham for“. Det staar altsaa efter Skriftens Sprogbrug urygkelig og uimodsagt fast, at Apostelen tiltaler eller omtaler Menigheder eller Enkeltpersoner efter Haabet. De samme Indvendinger, som man her har gjort, har man ogsaa gjort før i Kirken. Johan Gerhard svarer efter min Mening fortræffeligt paa alle disse Indvendinger, naar han siger i sin Kommentar over Petri Breve til 1 Petr. 1, 1., hvor jo Apostelen tiltaler dem, han skriver til, med Ordet „Udvalgte“. Hvoraf vidste Apostelen, at de, til hvem han skrev, var „Udvalgte“? Svar: Ikke a priori, ikke paa Forhaand, i Kraft af en umiddelbar og særegen guddommelig Åbenbarelse, men a posteriori, af Virkningerne, fordi de var kaldte gennem Evangeliet til Kristi Rige og havde givet denne Kaldelse Rum ved Troen paa Kristum og beviste sin Tro dels ved sin Iver i gode Gjærninger, dels ved Taalmodighed under Forsølgelserne. Første Indvending: Petrus kalder dem, til hvem han skriver, „Udvalgte“, men Ingen kan være useilbar vis med Hensyn til Andres Udvalgelse. „Herren alene kender Sine“, 2 Tim. 2, 19. „Et Menneske kan se det, som er for Nærene, men Herren ser til Hjertet“, 1 Sam. 16, 17. Svar: Petrus har ikke kjendt til Andres Udvalgelse med Visshed (a priori certitudinaliter), men af Virkningerne med Sandsynlighed (a posteriori probabiliter), ikke med Troens useilbare Dom, men med Kjærlighedens sandsynlige Dom. Anden Indvending: Petrus kalder dem, til hvem han skriver, „Udvalgte“, men ikke Alle, til hvem han skriver, var Udvalgte. Svar: Benævnelsen Udvalgte tilkommer de Menigheder, til

hvilke han skriver, ikke med Hensyn til Alle, men med Hensyn til de fornemste Lemmer i Kraft af den i Skriften brugte Talefigur, som kaldes Synekdoke. Augustin siger: Profeterne og Apostlene pleier at bestraffe dem, som fortjener Straf hos et Folk, som om Alle i dette Folk var Gjenstand for Bestraffelse, og saaledes at tiltale dem, som fortjener Ros, som om Alle der blev roste. For det Tredie: dersom man kan vide Andres Udvælgelse med Sandsynlighed efter Kjærlighedens Dom (probabiliter ex iudicio caritatis), hvor meget mere kan man ikke da vide sin egen Udvælgelse med Visshed efter Troens Dom (multo magis propria electio sciri potest certitudinaliter ex iudicio fidei)." (Gerhard, com. in epist. Petri.)

Det andet Hovedpunkt, som vi har været inde paa, er Udrykket „i ham" (Kristus). Prof. Olsen har erklæret sig enig med mig i, at det maa forbindes med Verbet. Pastor Muus har ogsaa erklæret, at der ikke staar noget Saadant som „værende i". Prof. Schmidt siger ogsaa nu, at han ikke er af den Mening. Men hvorfor har han da i sit Blad gjort saadant Væsen af, at Prof. Walther med Hensyn til Ef. 1, 4. spørger: Hvor staar der skrevet „værende i ham"? Prof. Olsen har aldeles misforstaaet Winer, naar han tror, at Winer henfører Pronominet „os" til „i Kristus". Winer siger, at Præpositionen „i" (en) ikke forbindes med Personnavne i Betydningen „formedelst" (propter). Han hævder derimod, at „Præpositionen „en" har Hensyn til det, som bevirkes i eller ved Ens Person og ligesom er knyttet til den". Men deraf, at Winer ikke vil have Præpositionen „i" forklaret ved „formedelst", men hellere „paa Grundlag af", at gjøre den Slutning, at Winer ikke vil have Bestemmelsen „i Kristus" henført til Verbet, er dog en fuldstændig Misforstaaelse.

Past. Bøckmann: I Kol. 3, 4 staar: Naar Kristus, vort Liv, aabenbares, da skulle ogsaa I aabenbares med ham i Herlighed. Her tales der om Dommedagsherligheden. Kristus skal paa Dommedag aabenbares i Herlighed. Ogsaa I skal da aabenbares i Herlighed. Dette er Løftets Indhold. Hvem er nu disse „I"? Svar: Det er dem, der i Kap. 3, 1. 3 benævnes „opreiste med Kristus", „I er døde, og eders Liv er skjult med Kristus i Gud", eller dem, der omtales i Kap. 1, 2. Det er ikke blot nogle af dem, men dem Alle. Dette er jo Ordens ligefremme Mening. At der kun skulde være ment nogle af dem, antydes ikke ved Noget. Men maatte den øvrige Skrift tvinge os til at opfatte dette „I" i B. 4 som kun værende nogle af de troende Kolosser og ikke alle de troende Kolosser? Nei, det gjør den ikke; sm. dertil Joh. 3, 16. og Joh. 6, 40., hvor den samme Sag behandles, og hvor Herren siger: „hver", der tror, ogsaa Alle.

Men hvorledes kan dette gjælde dem Alle? Vi maa da huske paa or det Første, at det var Forjættelse, ingen Spaadom. Dernæst maa

vi lægge Mærke til, at det ikke er nogle visse Mennesker i Kolossæ, der lobes dette; men det er de troende Kolosser, det er, for at bruge Billedet fra Matth. 25, 32. flg., Kolosser faa r, ikke Kolosserbukke. Dersom nu en Kolosserbuk forlanger, ifølge et Ord af Paulus til et Kolosserfaa r, at aabenbares i Herlighed, da er aldrig det Ord talt til ham, en Buk? Var han, dengang der taltes til Kolossermenigheden, et Kolosserfaa r, da taltes det til ham, og det gjaldt ham fuldt ud, ligesaa vist og ligesaa fuldt, som det gjaldt og gjælder dem, der opnaar Løstets Frugt. Er nu derimod et saadant Faar blevet en Buk, da gjælder det ham ikke længere; Løftet er nemlig et Løfte til Faar, ikke til blotte Mennesker, ikke til aandelige Bukke. Der forjættes nemlig virkelige Personer i Kolossæ at aabenbares i Herlighed; men Personer, der ikke blot har almindelige menneskelige Egenskaber, men ogsaa har aandelige kristelige Egenskaber, Saadanne, der fra Ifte-Stabninger i Kristo er blevne nye Stabninger i Kristus Jesus. Den, der nu er bleven en aandelig Buk, eksisterer ikke længere som et af de Mennesker, der tales til i Kolosserbrevet 3, 4, han er rent traadt ud af Historien, af Tilværelsen, han er død, som Skriften siger.

Exempel: Naar jeg tales til som Borger af et Land, da tales der vistnok til mig som en Person, men, vel at mærke, som en borgerlig Person. De Rettigheder, jeg gjøres opmærksom paa, gjælder mig som alle de andre Borgere, og jeg kan glæde mig ved dem og gjøre Brug af dem. Men flytter jeg udenlands og bliver Borger af et andet Land, da faar jeg ingen Ret mere til at paaberaabe mig mine Borgerrettigheder i det forrige Land; jeg har tabt dem. Saaledes ogsaa her: er En et Guds Barn, i Kristi Rige, har han sine Rettigheder der, saaledes det, der forjættes i Kol. 3, 4, men flytter han udenlands, ind i Satans Rige og bliver Borger af Satans Rige, da kan han ikke længere beraabe sig paa de Rettigheder, han virkeligen havde i Guds Rige, da han var Borger der; thi han har ved Flytningen tabt dem.

Past. Frich: Det første Spørgsmaal her er, om vor Herre taler til os her om Udvælgelse til evig Salighed, til Herlighed. Jeg har ikke hørt Nogen negte det paa dette Møde og tager det for givet, at man indrømmer, at dette Sted handler om denne Udvælgelse, at altsaa „Udvalgte“ her har den sædvanlige Betydning, hvori vor Herre Kristus har brugt det f. Ex. Matth. 20, 22: „Mange er kaldede, men Faa er udvalgte“. Det andet Spørgsmaal er, om Udvælgelsen er fleet intuitu fidei, i Betragtning af Troen, og om her er Bevis derfor. Det indrømmes jo, at det ikke ligger i „en Christo“; Schmidt selv sagde jo, at dette „i Kristo“ hører ikke til „os“, men til Verbet. Men af Sammenhængen vil maa faa intuitu fidei ud. Det er vi enige i, at „i Kristo“ betegner Kristus som Grundlag, Udvælgelsen

skyldes ham. Men saa langt fra, at her skulde være Bevis for intuitu fidei, saa er her netop Bevis mod det. Thi læg Mærke til, hvortil det er, de er udvalgte, nemlig „for at de skulde være hellige og ustraffelige“. Var de nu udvalgte intuitu fidei (i Betragtning af Troen), ja da havde de jo allerede været hellige og ustraffelige og kunde ikke udvælges dertil. Fremdeles siges her, at de er forudbestemte til sønlig Udkaarelse, altsaa til at antages som Guds Børn. Men denne Adoption sker jo ved Igjensfødselse og Retfærdiggjørelse; altsaa er her sat som første Maal for denne Udvælgelse, som er Udvælgelse til Salighed, at vi er udvalgte til Børn, og det sætter ind med Troen. „Bed“ eller „formedelst Kristus“ i Vers 5 viser os ogsaa, i hvad Betydning Apostelen tager „i Kristo“ i Vers 3 og 4.

Prof. Schmidt: Frich gjør opmærksom paa, at jeg indrømmer, at her ikke staar intuitu fidei. Ja jeg gjør det; grammatisk staar det ikke, men vel logisk. Her er Hovedspørgsmaalet: Fordi om nu „i Kristo“ udelukker andre Ting, Menestene kan komme med, f. Ex. Lovens Gjerning, udelukker det da Troen? Det er sandt, her staar ikke „med Henblik paa Troen“, men Spørgsmaalet er, om den lutherste Kirke, baade Konforbiebogen og Lærere for Resten, har havt en ret Forstaaelse heraf, naar de siger: her udelukkes Gjerninger og Dyder, men aldrig nævner, at Troen skal udelukkes, og jeg har vel Lov til at behandle denne Text med dette specielt for Die. Jeg vil gjøre opmærksom paa, at det synes underligt, at Skriften taler saa meget om Udvælgelsen og ikke om Troen i Forbindelse dermed. Frich siger, at fordi de er udvalgte til at være hellige og ustraffelige, da vil det sige: ogsaa til Tro; ligedan med Barnskaaret. Jeg siger: da er det underligt, at Troen ikke nævnes. Jeg mener, Troen maa komme ind i dette Sted. Har jeg den ikke i „i Kristo“, saa har jeg den i Ordene: „sønlig Udkaarelse“. Jeg kan ikke for Menigheden forklare Ef. 1 uden at nævne Troen, netop fordi Paulus ikke nævner Troen. Spørgsmaalet er da, om jeg skal forklare Texten som, at Troen ligger i Udtrykket „i Kristo“ eller i „til Sønneskaar“. Jeg tror, det første er ret, og vil bevise det. „I Kristo“ udelukker mange Ideer og Momenter, som hvad 2 Tim. 1, 11. nævnes „ikke efter vore Gjerninger“, saa og Fil. 3, 9. „min Retfærdighed“. Hvad er det altsaa, Paulus vil udelukke? Det er al egen Retfærdighed og Fortjeneste, men skal vi derfor sige, at han udelukker Troen? Nei, Kristus udelukker aldrig Troen, og hvorfor da her? Og da maa jeg ogsaa se dette Sted i Forbindelse med andre Steder, f. Ex. Rom. 9, 17.: „Jakob elskede jeg, og Esau hadede jeg“. Der har vi to Typer paa Udvælgelsens Resultat: Jakob valgtes, Esau ikke. Skal alt Hensyn der udelukkes?

Past. Torgerson: Saavidt jeg forstaar, er man enig i, at Udvælgelsen er en Handling, som her er udtrykt med: „har udvalgt“.

Spørgsmaalet er videre, hvad Ordet „udvælge“ betyder; efter de nyere Exegeter udelukker dette Ord hos den Ting, som er, alt Hensyn til den, som ikke er Gjenstand for dets Handling, den, som ikke er udvalgt. Dermed er ogsaa afvist, at Udvælgelsen har nogen Brangside, nemlig Forkastelse, hvilket Mange paastaar, men som i en betænkelig Grad nærmer sig Kalvinisternes Lære; thi Kalvinisterne har jo dette dobbelte Udvælgelsesbegreb.

Som en Handling ad extra har alle tre guddommelige Personer Del i den. Faderen, som elskede os, Kristus, naar der staar „i Kristo“, d. e., for Kristi Skyld, som ogsaa Balduin udlægger det. Dernæst er Udvælgelsen den Hellig Aands Gjerning; thi de er udvalgte for at være hellige og ustraffelige, til Sønnefaar. Det er ikke os, som udelukker Troen fra Udvælgelsen, men Modparten gjør det, idet de sætter den foran, som noget Forudsat. De lader Udvælgelsens Handling indtræde, først efterat Troen er fuldbendt ved en salig Død. Men staar det i Ef. 1? Her staar ikke Noget om, at Gud udvalgte „eftersom han saa“ det eller det, eller om, at Udvælgelsen beroede paa det, han saa, rettede sig derefter. Som Hensigt for Udvælgelsen nævnes, „at vi skulle være hellige og ustraffelige“, hvilket jo indtræder, naar den Hellig Aand virker Troen paa Kristum hos os, da bliver vi hellige og ustraffelige for Gud.

Past. Røren: Vil Modparten fastholde sin Lære her, da maa de læse paa en underlig Maade. Det bliver ikke nok for dem at læse, som om der stod: „han udvalgte os som Troende“ alene, men det maa blive „troende indtil Enden“; dem udvælger han til at være hellige og ustraffelige. Altsaa skal det lyde: „Han har udvalgt os, som havde været troende, altsaa havde været hellige og ustraffelige indtil Enden, til at være hellige og ustraffelige.“ Jeg vil byde vor Modpart dette og bede dem betænke, hvortil sliq Skriftfortolkning vil føre. Kan jeg noget Græst, da er det umuligt at forbinde „os“ og „i Kristo“, og det har jeg ogsaa altid hørt det skulde være. Schmidt siger, det gaar ikke an her at undlade at nævne Tro. Men da maa dog Tro nævnes her som paa andre Steder, der handler om Udvælgelsen, f. Ex. 1 Petr. 1; der nævnes Tro, skjønt med andre Ord, men som Maalet for Udvælgelsen, idet der staar: „til Lydighed og Renselse ved Kristi Blod“. Dersom her Gjenstanden for Udvælgelsens Handling skal siges at være „os som troende indtil Enden“, kjære, da havde de jo været lydige indtil Enden, og da bliver jo Meningen efter sliq Fortolkning: Da Gud saa Lydighed indtil Enden, saa udvalgte han dem til Lydighed. Til Bædman vil jeg sige, at han gjør en liden Forandring ved Anvendelse af Kristi Ord, Joh. 3, 16., naar han forklarer, hvad der siges, som var det om Personer. Kristus taler i Joh. 3 om en Klasse, men Paulus taler om Personer her i Ef. 1 og i

Kolosserbrevet. Og om disse Personer siger Apostelen Noget, som efter Bøckmans Forklaring ingen Anden end disse Personer, til hvem Paulus skriver, har Ret til at tilegne sig. Endnu tydeligere kommer Bøckman i denne Banstelhed ved 1 Petr. 1, hvor det hedder „udvalgte efter Gud Faders Forudvidende“ o. s. v. Der bliver han efter sin Forklaring nødt til at tage dette om Folk, som her faar en apostolisk guddommelig Erklæring om, at de skal blive Troende indtil Enden, fordi der staar „efter Faderens Forudvidende“, og den gjælder jo, efter Modpartens Forklaring, kun dem, som er troende indtil Enden. Hvoraf følger, at efter Bøckmans Forklaring intet andet Menneske i Verden kan tilegne sig, hvad her siges.

Mødet hævet. Denne Protokol oplæstes og antoges Onsdag Formiddag.
C. A. Preus, Sekr.

Mandag Eftermiddag den 27de Oktbr.

Mødet aabnedes paa sædvanlig Maade af Past. Fjeld. Protokollen for Fredag Eftermiddag oplæstes, rettedes og antoges.

Pastorerne L. P. Jensen, B. A. Wibbey og S. Anestad optoges i Konferencen. Past. Muus spurgte, om ikke Noget af disse hørte med blandt dem, som blev negtet Diplom af Prof. Schmidt. Dertil svarede, at Anestad og Wibbey var blandt dem. Past. Muus vilde have tilføjet Protokollen, at han protesterede mod Anestads og Wibbeys Optagelse.

Pastorerne Gidahl, Bettelsen og Waldebrand vilde have tilføjet Protokollen, at de stemte mod Anestads og Wibbeys Optagelse.

Paa Forslag af Prof. Larsen besluttedes, at et nyt revideret Aftryk af Rebegjærelsen lægges til Grund for Forhandlingerne i Stedet for det gamle. Prof. Larsen oplyste, at de 4 Sætser, som var antagne, ikke var forandrede.

Satz 5 oplæstes.

Naademidlernes Kraft kan modstaaes, og deres frelsende Virkning kan hindres af ethvert Menneske og paa ethvert Punkt.

Vi forkaster Calvinisternes Være, at Guds Naade er uimodstaaelig, og at de i Sandhed gjenfødte Mennesker ikke kan falde ud af Naadestanden.

Prof. Schmidt: Er det nu saa at forstaa, at den anden Part forelægger denne Betjendelse, eller forelægges den paa den gamle Basis?

Past. Røren: Hele anden Part har ikke været sammen; men Prof. Schmidt har nu Ret til at sige, at Betjendelsen er forelagt af den anden Part.

Past. Muus: Foreslaar som Amendment efter de Ord: „Naademidernes Kraft kan“: „Enten annammes og bruges, eller den kan“.

Past. Noren: Vil sige, at Amendmentet indfører en Tanke, som er aldeles fremmed for Satsen. Her tales kun om, at Naademidernes Kraft kan modstaaes. Et Amendment maa amendere den samme Sag, som her er Tale om.

Past. Muus: Denne 5te Satz med Erklæring om, at Naademidernes Kraft kan modstaaes, staar under Overkriften „Om Guds almindelige Naade“, og den staar ikke her for at forklare den Sag, men for at forklare, hvordan Naademidernes Kraft er. Og det er ensidigt, naar her kun staar, at Naademidernes Kraft kan modstaaes, men ikke, at den ogsaa kan annammes og bruges. Amendmentet viser, hvordan Naademidernes Kraft er. Naar Gud taler om Naademideler, saa er det hans Mening, at de kan bruges til Frelse, og om man nu fortier det, saa hjælper ikke det, at man før har sagt, at Gud vil, at alle Mennesker skal blive salig. Det er af stor praktisk Bigtighed, at man frit kan vidne for de Ansøgte, at de kan bruge Naademidelerne saa, at de kan frelses. Man maa ikke tie om dette. Enten man benægter det eller fortier det, er det til ubodelig Sjæleskade i mange Tilfælde. Skal dette være en kristelig Bekjendelse, bør ikke dette forties.

Prof. Barsen: Jeg vil bare bede, at Enhver vil høre, om ikke dette Amendment her passer som „God Dag — Ørestift“. Satsen vil da komme til at lyde saaledes: „Naademidernes Kraft kan enten annammes og bruges, eller den kan modstaaes, og deres frelsende Virkning kan hindres af ethvert Menneske og paa ethvert Punkt. Vi forkaster“ o. s. v. Alt i Satsen gaar ud paa, at Naademidernes Kraft kan modstaaes, derfor passer Amendmentet ikke i denne Satz. Om det, Muus vil have ind her, er fortiet, er det derfor ikke benegtet. Angaaende dette Punkt er sagt i Satz 3 og 4 Alt, som kan og skal siges. Om Mennesket har nogen Kraft til at annamme og bruge Naademidernes Kraft ret, er senere besvaret. Past. Muus har ofte slaaet om sig med, at den, som negter, at Mennesket, naar Gud kalder paa det, kan omvende sig, lærer falsk; men Past. Muus har selv i Minneapolis i Synodemødet bekjendt, at Ordet „kan“ her er tvetydigt. Men at der staar, at Naademidelerne kan modstaaes, er ikke tvetydigt.

Past. Wilhelm Petersen: For et Par Dage siden beklagede Modparten sig over, at de maatte sidde og rette vor Bekjendelse. Nu har vi faaet Bekjendelsen, som vi vil, og nu vil Modparten hjælpe til at rette den. De skal kun vise os, hvad der er galt i den. De kan spørge os, hvad vi mener med dette eller hint; men at de vil rette den, kan jeg ikke forstaa. Jeg vil spørge, hvad Hensigten med disse Forhandlinger er.

Prof. Schmidt: Jeg gaar ud fra, at vi her forhandler i

Prestekonference, og jeg troede, at vi i Prestekonferencen skulde forhandle med hverandre. Og naar der i Prestekonferencen forelægges os Noget enten af En eller Flere, saa kan vel ikke Meningen være, at den, som forelægger det, kun skal lægge det frem, og den anden Part bare have Lov til at spørge om Meningen. I Prestekonferencen har Ingen Ret til at forelægge en Bekjendelse saaledes, at vi bare skal svare Ja og Nei. Prestekonferencen er ikke et kirkeretligt Forum. Alle maa have Ret til at foreslaa Amendmenter. Just fordi den anden Side af Sagen ikke omtales i Satsen, derfor vil vi have dette Amendment. Jeg vil minde om, hvad Konfordinformelen siger, „Kort Begreb“, Art. XI, § 8: „Denne Kristus kalder alle Syndere til sig og forjætter dem Hvile, og det er hans Alvor, at alle Mennesker skulle komme til ham og lade sig hjælpe; derfor tilbyder han dem sig selv i Ordet og vil, at man skal høre det og ikke tilstoppe sine Øren eller foragte Ordet; dertil forjætter han den Hellig Aands Kraft og Virkning samt guddommelig Bistand til Bestandighed og evig Salighed.“ Det Moment, at Guds almindelige Naadefald sætter i Stand til at annanne Kalder, er i Sætserne ikke behandlet.

Past. K o r e n: Jeg vil pege paa, hvorledes dette aabenbart er urigtigt. I de foregaaende Sætser er sagt, at Naademidlerne altid har Kraft, og at Gud vil virke i dem, som kalder, at de kan blive omvendte. Kan den Mand, som mener, at Mennesket ikke har Evne til at omvende sig og heller ikke faar Evne af Gud, mene dette, som i disse Sætser er udtalt? Den, som har sagt det Første, kan ikke mene det Andet. Past. Muus's Amendment er saadan bestaffent, at enten hører det til den almindelige Naade, eller det hører ikke til den almindelige Naade. Det er for Næsten et Spørgsmaal, hvilken af Delene er Tilfældet. Men hører det med under Guds almindelige Naade, saa er det besvaret i disse Sætser; hører det ikke med under Guds almindelige Naade, saa hører det ikke hjemme her, og han burde ikke komme med det. Sagen, som Past. Muus har for Die, hører ikke hjemme her; det tjener bare til at forhindre Forhandlingerne.

Past. H. A. P r e u s: Past. Muus har formel Ret til at komme med Amendmenter. Dersom man mener, at Satsen er mangelfuld, saa er jo ogsaa det en Naade at rette paa den, at man tilføjer det, man synes mangler. Men hvad det foreliggende Amendment angaar, forstaar jeg ikke, hvorledes en saa skarpsindig Mand som Pastor Muus kan komme med det. I Sats 3 staar: „Gud kalder i Ordet alle Mennesker til Omvendelse, og han vil i dem, som han saaledes kalder, ved Ordet virke, at de kunne blive oplyste, omvendte og salige“, og i Sats 4 staar: „Naademidlerne har altid sin iboende Kraft til at virke Omvendelse, Tro og Bestandighed og til saaledes at frelse det Menneske, til hvem de kommer. Naademidlerne har ikke forstjellig

Kraft ligeoverfor de forskjellige Menneſter.“ Hvad Paſt. Muus vil have ind, er altsaa ſvaret paa i det Foregaaende. Satz 3 ſiger, at Gud vil virke, at Menneſtene, ſaadan ſom de er, kan blive oplyſte, omvendte og ſalige, og Satz 4, at Naademidlerneſ Kraft er lig ligeoverfor alle Menneſter. Man kunde da ſpørge, om den Kraft, hvormed Gud i Naademidlerne virker, er uimodſtaelig, om den er uimodſtaelig ligeoverfor Alle eller Nogle. Er Kraften, ſom er i Naademidlerne, uimodſtaelig? I Satz 5 ſvarer vi nei, den kan modſtaaes af ethvert Menneſte og paa ethvert Punkt.

Paſt. Muus: Det er ſagt, at det, jeg vil have tilføjet, nemlig at man ſkal beſkrive den almindelige Naades Beſtaffenhed ogſaa ſaaledes, at man ſiger, at den kan annammes og bruges — at det ſkal være ſagt allerede i Satz 3. Jeg foreſlog at tilføje til Satz 3 „Eller at de kunne omvende ſig til Gud, tro paa Kiſtum og blive beſtandige i Troen til en ſalig Ende“; men det blev ogſaa henlagt. I Ordet ſtiller Gud den Fordring til den Uomvendte, at han ſkal omvende ſig; da er Spørgsmaalet for den, ſom vil have en frelſt Sjæl: Kan jeg og omvende mig? Forſamlingen negtede i Satz 3 at ſige, at Menneſtet kan omvende ſig. Jeg har engang i denne Sal i god Tro tilſtemt, at Naademidlerne har Kraft til at omvende Alle, og ſaa ſaar jeg efterpaa høre, at man har borttaget Indholdet og ladet os beholde Skallen. Naar man først har henlagt det Forſlag, at føje ſom Amendment til Satz 3, at Menneſtet kan omvende ſig, ſaa ſynes jeg, at man burde ſaa Svar paa det Spørgsmaal, om Naademidlerneſ Kraft kan annammes og bruges.

Paſt. T. Varsen: Overſkriften over diſſe Satſer er: „Om Guds almindelige Naade“. Og da kan ikke Paſt. Muus's Amendment komme ind her, men maa komme ind under Satſerne om Omvendelſen. Diſſe Satſer er klare. Jeg vil tilſtemme denne Satz og ſe til at komme videre til Satſerne om Omvendelſen. Med Henſyn til, hvad Paſtor Petersen ſagde, ſaa har jeg betragtet denne Redegjørelſe ſom Noget, der er fremlagt for Preſtekonferencen til Behandling, og den bør behandles, ſom vi er vant til i vore Preſtekonferencer. Det maa være tilladt for Alle at foreſlaa Tilføjelſer. Paa den Naade kan det da ogſaa komme klart frem, hvor vi ikke er enige, altsaa hvorledes vi ſtaar.

Paſt. H. A. Preus: Foreſlaar, at Muus's Amendment henlægges.

Prof. Mohn: Jeg vil bede, om man vil vente med dette Forſlag. Mange af os vilde gjerne høre mere om, hvad Naademidlerne indeholder.

Paſt. H. A. Preus: Det kan man dog tale om, om Muus's Amendment henlægges.

Past. Hilmen: Skjønt jeg er paa den anden Side, vil jeg dog bede om, at Forslaget om Henlæggelse af Muus's Amendment tages tilbage.

Past. Muus's Amendment blev henlagt med 56 Stemmer mod 47.

Past. Guldbandsen: Jeg mener, at denne Satz er ganske klar. Men naar Mange fra den anden Side og ogsaa en Del fra vor Side ønsker det, tror jeg, vi bør standse her. Naar de paa den anden Side vil forhandle med os, saa bør vi gjøre det, om og Satsen er klar. De, som har sat sig vel ind i denne Sag, kan vel blive fjedede af at repetere dette, men det er af Bigtighed.

Prof. Mohn: Jeg tror, vi er enige i, at vi ikke kan betragte Guds almindelige Naade saaledes, som den er i Himmelen; vi kan ikke betragte Guds almindelige Naade anderledes end, som den findes i Naademidlerne. Er nu Naaden stor, saa maa Naademidlerne være derefter. Vil Gud frelse Alle, saa maa Naademidlerne være indrettede saa, at Alle kan frelses ved dem. Vil Gud omvende Alle, saa maa Naademidlerne være indrettede saa, at Alle kan omvendes ved dem. Skal Menneffene blive løste, saa maa Naademidlerne være indrettede saa, at de kan løse Alle. Tror I, hvad I her bekjender i det Foregaaende, at Gud vil, at Alle skal blive salige, saa maa I ogsaa bekjende, at Naademidernes Kraft maa være stærk nok til at gjøre Alle salige. Dersom Naademidlerne er mindre end Guds Vilje, kan de ikke udrette, hvad Gud vil. At Naademidlerne sætter Alle i Stand til at annamme det, de bringer, er klart. Det er klart, at det sker; men hvorledes det sker, ved jeg ikke. Men dette er et Brændpunkt, det er for mig afgjørende i denne Strid.

Past. Frich: Jeg maa som Formand gjøre opmærksom paa, at dette Punkt ikke hører hjemme her.

Prof. Schmidt: Jeg forstaar ikke dette, hvorledes den Sag hører hjemme her, at Naademidernes Kraft kan modstaaes, men ikke den Sag, at Naademidernes Kraft kan annammes. Det, Past. Koren siger, staar i Satz 4, staar ikke der, men man maa da lægge det ind i den, og i denne Satzrække venter jeg ikke, at Nogen vil lægge det ind i den, som Past. Koren siger. Det er for mig meget vigtigt at se paa, hvad der er udeladt. En Bekjendelse kan være all right, saa langt den rækker, men den kan fortie vigtige Ting. Selve Satsen huer mig heller ikke. Her staar, at Naademidernes Kraft kan modstaaes; men her staar ikke, af hvem den kan modstaaes. Her staar, at Naademidernes frelsende Virkning kan hindres af ethvert Mennekte; kan den ogsaa umuliggjøres af Alle? Her har været Tale om den Anledning, alle Mennekte har til at omvende sig, naar Gud vil; ja forsaavidt er der altsaa Anledning. Det bliver noget broget for mig, naar man ikke vil tale om, at Naademidlerne giver Kraft

til Alle, Udvalgte og Iffeudvalgte, at de giver Alt, som behøves til Salighed.

Past. Stadstad: Jeg vilde tilføie til Begyndelsen af Satsen: „Ordet's Naademiddel giver Enhver, som hører det, Kraft til at an-
namme Naaden; men denne Kraft kan ogsaa modstaaes“ o. s. v. Jeg vil begrunde mit Forslag. Jeg vil minde om Striden med Konfe-
rencen, da det gjaldt at fastholde, at Naademidlerne giver Alt, som er
erhvervet. Saaledes er det ogsaa nu. Det gjælder at fastslaa, hvad
der ligger i Naademidlerne, og at Alle kan omvende sig, naar Naade-
midlerne kommer til dem.

Past. Hilmen: Hvis jeg stod paa Muus's Side, vilde jeg
forlange Noget tilføiet til disse Sætser. Thi i Satz 3 og 4 tales
om, hvad Gud vil gjøre ved Ordet, og det i alle dem, som hører
Ordet, ikke hvad Gud virker i Alle, som hører Ordet. Muus me-
ner, at Ordet virker det i alle dem, som hører Ordet, at de har den
Evne at kunne tro, at deres Forstand er saa oplyst og Viljen saaledes
bøiet, at de kan omvende sig. Men, som jeg staar, maa jeg altsaa
sige til Pastor Muus, at hans Være er falsk. Thi jeg tror ikke, at
det er sandt, at Alle, som hører Ordet, faar en iboende Kraft meddelst
sig af Gud til at omvende sig eller tro. Kan Pastor Muus af
Skriften bevise, at alle Menneſter, som hører Ordet, er satte i Stand
til at tro, saa maa jeg være ham meget taknemmelig, og da er vor
Være falsk, vi har kun en halv Sandhed. Jeg siger, Muus's Være
er falsk, og kan vi tjene Muus eller nogen Anden ved at bringe dem
ud af en saadan Bildfarelse, gjør vi dem en stor Tjeneste. Jeg tror
som Mohn, at her er Tyngdepunktet.

J. N. Rildahl, Sekr.

Past. Harstad: Past. Muus's Amendment opfattede jeg
som et Forsøg paa at tillægge Ordet den Bestaanden, at det, saa
snart det lyder for et Menneſte, sætter det uden videre i Stand til
at gjøre to Ting, enten at lyde Dragelsen eller modstaa den. Paa
denne Maade blir Guds Kald, i alle Fald til en vis Grad, uimod-
staaeligt, saaledes som der udtrykkelig er sagt i et Citat af Mohrborg
i Past. Nasimusens Bog om Naadevalget. Min Tro er derimod,
som Satsen siger, at Guds Kald paa ethvert Punkt kan modstaaes saa
eftertrykkelig, at Menneſket kun har Evne og Vilje til at modstaa og for-
kaste Guds Naade og Kald som idel Daarſkab. Jeg vilde gjerne høre,
hvad man mener, naar man paa den anden Side med Mohrborg taler
om en uimodstaaelig Naade.

Prof. Larsen: Vil svare paa, hvad Mohn har sagt. Han
siger: Naar Gud vil, at alle Menneſter ſkal blive salige, saa maa og-
saa hans Naademidler være adækvate til denne hans naadige Henſigt,
at Alle kan blive salige. Det lærer jo vi i §§ 3 og 4. Schmidt

mente, vi ikke hermed har sagt nok. Han gik dog ikke dybere ind i Sagen. Der staar i § 3, at „Gud vil i dem, som han kalder, ved Ordet virke, at de kunne blive oplyste“, endvidere, at „Guds Kald er lige alvorligt og kraftigt ligeoverfor Alle“. I § 4 staar, at Naademidlerne har altid sin iboende Kraft til at virke Omvendelse og frelse Menneskene, altsaa ikke en forskjellig Kraft. Dermed har vi udtalt, at Naademidlerne virkelig duer til det, hvortil de er givne, nemlig at frelse Alle. Det er Alt, hvad vi her kan sige om Guds almindelige Naade. Jeg tror, Modparten lærer en uimodstaaelig Magt i Naademidlerne og et arbitrium liberatum (en befriet Vilje) hos det naturlige Menneske, som om dette havde Kraft i sig til at vælge at blive gjensødt eller ikke. Vi tillægger ikke Naademidlerne denne Magt eller en saadan uimodstaaelig Kraft. Spørgsmaalet maa for Resten behandles der, hvor der i Satterne er Tale om Menneskets Forhold. Her hører denne Diskussion ikke hjemme. Her er sagt, hvad siges kan. Det vil jeg afvise, at i denne vor Lære er Noget, som indskrænker Guds almindelige Naade.

Past. A. Mikkelsen: Vor Interesse er at vise Brødrene, at vi ikke hylder den Lære, at der i Naademidlerne er nogen uimodstaaelig Naade. Da vilde vi virkelig være Kalvinister. Men det fastlægger vi bestemt. Men hvorfor bringer man ind dette Spørgsmaal her ved denne Satz? Naar man siger, at der i Naademidlerne er en Kraft, som virker, saa blir Spørgsmaalet, mener jeg, hvem det egentlig er, som her virker. Det er Gud. Kraften i Naademidlerne maa være en Guds Kraft. Naar vi siger, at Gud ved Ordet kalder og virker, da har vi sagt det, som Mohn vil. Jeg har af Naturen ingen Kraft til Omvendelse, og dersom heller ikke Gud gav Kraft dertil, da blev intet Menneske frelst. Vi har ikke Kraften, men Gud giver den, og heri har vi Trøst. Jeg tror ikke, at Alle, til hvem Kraften gives, modtager denne Kraft saaledes, at de er i Besiddelse af den; thi da er Hjertet opladt; ellers statueres en uimodstaaelig Naade.

Past. H. omme: Jeg har i de senere Aar haft saa mange Ting at stille med, at jeg ikke har kunnet hysle Meget med lærde Sager. Jeg har ikke tilstrækkelig sat mig ind i Sagen og taler her som Lægmand. Det forekommer mig, at Satsen er i Strid med Modpartens Lære. Ethvert Menneske kan, heber det, paa ethvert Punkt modstaa. Der maatte da være en Mulighed for, at intet Menneske kom i Himlen. Men det skal jo ikke være Tilfældet. De Udvalgte, de kan ikke modstaa. Der burde tilføjes, at de Tidstroende kan modstaa, men de Udvalgte ikke til Enden. Naar man lærer en speciel Udvalgelse til Salighed, saa følger deraf, at kun disse Udvalgte kommer ind i Himlen. De kan da ikke modstaa. Jeg synes, man her

dækker over Noget, nemlig den Være: Hvert Menneske kan modstaa undtagen de Udvalgte.

Past. Frich: Tror Hømmen, Nogen af os lærer eller har lært dette?

Past. Røren: Dersom vi skulde have indrettet disse Sætser om den almindelige Naade saaledes, som Schmidt vil, vilde Resultatet blive et Rørpaa. Spørgsmaalet er ikke, hvorledes Guds Naade virker, men at Guds Naade er almindelig. Naademidlernes Kraft kan modstaaes — det er det, Satsen udsiger. Schmidt mener, det er en Feil ved Satsen, at der ikke siges, hvorledes Naademidlernes Kraft kan modstaaes. Jeg har haft en vis Grund dertil. Jeg tænkte nemlig ikke, at Nogen vilde spørge. Derfor staar det ikke. Nu kunde man spørge: Hvorfor er denne Satz sat til? Hvorfor har vi en Satz om Modstanden under den almindelige Naade? Jo, kunde Naaden ikke modstaaes, da vilde deraf følge, enten at Alle blev salige, eller ogsaa, at Kalvinisterne har Ret. Derfor staar Satsen der.

Til Stadstad vil jeg svare: Ordets Naademiddel giver Alle Kraft til Omvendelse, men denne Kraft kan modstaaes. Hvad menes med „give“? Det er det Samme som „tilbyde“. Rigtig, men der menes Mere end blot tilbyde; Ordet har den Kraft, at det fører med sig Alt, som er nødvendigt til, at det kan modtages. Det tvinger Ingen til at modtage; men der kommer den Kraft til Menneskene, at de er uden Undskyldning. De har ikke engang et „Stin at undskyldte sig med“. Fra Guds Side er Alt givet, som er nødvendigt til Omvendelse. Guds virkende Vilje eller villende Virken kan altid modstaaes af Mennesket, men der er altid en uundgaaelig Virkning af Guds Ord; det fører nemlig Straf med sig, naar det modstaaes. Var Guds Ord uimodstaaeligt, saa blev hvert Menneskes Hjerte opladt, som Lydias blev.

Past. H. A. Preus: Til Schmidts Indvending mod § 5, at den ikke er tilstrækkelig, vil jeg sige: Der staar jo, at Naademidlernes Kraft kan modstaaes af ethvert Menneske og paa ethvert Punkt. Dersom Naademidlernes Kraft kan modstaaes af hvert Menneske paa hvert Punkt indtil Døden, da er dermed udtalt, hvad Schmidt siger ikke staar der. Til Stadstads Amendment vil jeg sige: Dersom „giver“ ikke skal være det Samme som „modtager“, da er jeg enig deri. Guds Ord, hvor det prædikes, har Kraft til Annammelse. Det bringer selve Ordet med sig, at det vil skjenke denne Kraft til Enhver. Nuus siger, at Hver, som hører Ordet, faar Kraft til at annamme. Dermed har han efter sin Forklaring udtalt, at saa langt er Guds Ords Virkning uimodstaaelig, at selv de værste Spottere og Foragtere faar saadanne Kræfter i sig, at de kan tro, og det forkaster jeg.

Til Hømmen vil jeg sige: Er det hans Mening at foreslaa det

Tillæg: „Undtagen de Udvalgte“? Hvis ikke, da burde han overlade til os at foreslå Tillæg til vore Sætt.

Past. T. Larsen: Mohn bragte mig paa den Tanke: Mon ikke Sætt er overflødig. Koren siger: Nei. Jeg vil da spørge: Vægger man ikke for Meget ind i Guds almindelige Naade, — nemlig ogsaa hvad Menneſtet kan? Har man ikke gjort dette, da behøver man heller ikke at sige Noget om, at Menneſtet kan modſtaa. Naar Taleren er om Guds almindelige Naade, mon da ikke Sætt er overflødig? Taleren læste Kap. II, §§ 18 og 19 og paaviste, at i § 19 ſtaar der, at det ſtaar i Menneſtens Magt paa ethvert Punkt at vedblive i ſin Modſtand mod Gud. I § 19 ſtaar alſaa det Samme, ſom vi har her.

Prof. Schmidt: Jeg tror, at Modparten ikke vil lære en uimodſtaelig Naade, men jeg kan ikke blive klog paa, hvorledes deres Naade ikke ſkal være uimodſtaelig. Thi naar en gjenſtridig Modſtand borttages uden Henſyn til Menneſtets Forhold — er det da ikke en uimodſtaelig Naade? Al Modſtand, Menneſtet kan gjøre, borttages. Det er det kalviniſtiſke Begreb om en uimodſtaelig Naade. Dernæst: De, ſom ikke ombendes, er uden Undſkyldning, thi de kunde blive omvendte. Hvorledes? Ikke paa den Naade, ſom Breus ſiger, at der er en iboende Kraft i den Naade, hvorpaa Gud kommer til dem. Jeg tror, Gud kommer til Alle med en uundgaaelig Mulighed for Ombendelse. Det er Naademidlernes Art og Natur. De lægger den Mulighed nær til Alle, at de kan blive ſalige. Gud gjør det muligt for Alle at blive ſalige. Er det at lære et arbitrium liberatum at lære, at ved Ordet ſaar alle Menneſter Kraft til at kunne annamme Ordet, hvorledes kan da det, at Ordet ikke virker Ombendelse, blive deres Skyld? Fra ſin Side giver og ſtjerner Gud Kraft, denne er der til Annammelse — og det ſaaledes, at de kan annamme den, og ſtænger de ikke Hjertets Dør, gaar den over til en Kraft i dem.

(Her mangler i Protokollen en Tale af Paſt. Bøckman, hvortil den følgende Taler i ſit Svar aabenbart figter.)

Paſt. Frich: Tror, at Bøckman har miſforſtaaet os. Vi er Alle enige i Alt, hvad de ſiger om fuld Anledning til Ombendelse, ſaa længe man lægger det i Naademidlerne og ikke i det uomvendte Menneſtes Hjerte. Alt gives fra Guds Side, den fuldeſte Anledning til Ombendelse for Enhver. Men det maa dog ſiſtholdes, at i det uomvendte Hjerte er intet Godt. Her er der Ting, ſom vor Fornuft ikke kan klare. Bliver vi enſoldigt ved Guds Ord, da kan vi ikke noſſom fremholde, at Gud ſtaar ved Tilhørernes Hjerte og banker o. l. Er det Meningen med Ordet „giver,“ at det er fra Guds Side — ſe da er vi Alle enige deri, men er det Meningen at Noget overføres i det

uombvendte Menneskes Hjerte, da er vi imod. Tilslut læste Taleren Kap. III, § 20 i „Redegjørelsen.“

Past. M u u s: Vil udtale en Tak til Modparten, at de nu har begyndt paa en anden Praxis, at de ikke uden videre henlægger vore Indvendinger, men behandler dem. Jeg har hørt glædelige Ytringer fra Modparten — naar man ikke bare slænger dem ud, men slaar dem fast, og da er der Haab om at komme ud af Uføret. Rosen og Preus siger: Ved Ordet giver Gud den Uombvendte Kraft til til Omvendelse og Kraft til at annamme denne Kraft. Faar vi ikke Greie paa denne Sag, saa nytter alt Andet ikke. Tror de tilfulde, hvad her er sagt, da skal vi nok komme overens. Jeg tænker mig, at En spørger: Hvad skal jeg gjøre, at jeg kan blive salig? Jeg kan ikke sige: Omvendelsen bestaar af to Dele: 1) Gud gjør Alt, 2) Mennesket kan Intet gjøre. Punktum. For mig er det umuligt at sige saa, selv om man kalder mig Pelagianer, Synergist o. s. v. Men jeg vilde sige med Petrus: „Du maa omvende dig og tro paa Kristus.“ Siger han saa: Ja, jeg hører, at Gud vil virke Menneskets Omvendelse, men nu kræver jo Gud af mig, at jeg skal omvende mig. Faar han ikke et greit Svar paa dette, hvad skal det arme Menneske tænke? Vil man ikke erkjende, at Gud gjør ved Raademidlerne, at Menneskene kan omvende sig, og at dette er det Samme, som at Gud gjør, at de kan omvendes? Vil de slaa fast, at Mennesket faar Kraft til Omvendelse og Kraft til at modtage denne Kraft, da er det Mere, end jeg begjærer. Jeg vilde være tilfreds med, at man erkjender, at de k u n d e omvende sig.

Mødet hævet.

A. Brede sen, Sctr.

Tirsdag Formiddag den 28de Oktbr.

Mødet aabnedes med Skriftlæsning og Bøn ved Past. S. A. Stub.

Protokollen fra Lørdag Formiddag oplæst og antagen.

Besluttet: Det tilstedes Prof. Olvisaker at gjøre Tilføielser i sin Tale til Gaardsdagens vedtagne Protokol.

Skrivelse fra Past. Ellestad oplæstes.

Past. J. M. Dahl: Foreslaar, at Past. Ellestads Skrivelse vedlægges Protokollen og trykkes med de øvrige Forhandlinger. Min Grund er den, at han sender den til Konferencen som sin Udtalelse.

Past. S. A. Preus: Foreslaar som Substitut: Past. Ellestad undskyldes. Hans Skrivelse udlægges her til Gjennemsyn og mulig senere Behandling.

Min Grund er den: Jeg kan ikke være enig i, at denne Skrivelse skal trykkes, da den jo er en meget lang Afhandling. Gerne

vilde jeg indrømme Past. Ellestad samme Ret, som Andre har; men her er en lang Afhandling fra den ene Side om Spørgsmaalet i Almindelighed, der er ingen Anledning til at imødegaa den, og da er det uretfærdigt mod dem, som er uenige med Past. Ellestad, at forlange den trykt.

Past. Rasmussen: Ellestad vilde gjerne været her og deltaget mundtligt; det kan han ikke, og da er det ikke ubilligt, at han faar Lov dertil skriftligt, og jeg ved aldrig, det har været negtet før. Dette er jo ikke noget Nyt. De 64 Sætser er et ligesaa langt Dokument.

Past. Frich: Synes, det er billigt, at Ellestad faar det ind, og da maa det jo staa Andre frit for at imødegaa det.

Past. H. A. Preus: Denne Skrivelse synes jeg blot fremkalder Debat, og derfor gjør jeg mit Forslag.

Besluttet: Afstemning sker.

Besluttet: Ellestad undskyldes.

Past. Preus's Substitut antaget med 62 for og 52 mod.

Past. Frich: Jeg beklager, at den Beslutning fattedes.

Past. Koren: Jeg stemte for, fordi dermed er ikke afgjort, at det ikke kommer op senere.

Past. Rasmussen: Vilde spørge, om jeg kan faa Skrivelsen og tilbagevende den til Ellestad i Tilfælde af, at den ikke kommer op igjen.

Besluttet at gaa over til Dagsordenen.

Prof. Schmidt: Min Mening er den, at naar Gud ved sit Ord og Raadefald kommer til Mennesket, saaledes som Satz 3 og 4 siger, da kommer han til Alles Omvendelse, for at gjøre Alle salige, det er hans Vilje. Og denne Guds Vilje er saadan, at ligesom den vil Alles Salighed, saaledes vil den ogsaa Alles Omvendelse. Er der Ulighed det ene Sted, da ogsaa det andet. Sætter man Ulighed ind i Guds Salighedsvilje, saa sætter man ogsaa en Ulighed ind i hans Omvendelsesvilje og omvendt. Viljen maa i alle Henseender være den samme. At Guds Vilje synes forskjellig i Udførelsen, det er sandt, men jeg taler nu om, hvad Skriften aabenbarer, at den er, nemlig at „han vil i dem, som han kalder, ved Ordet virke, at de kan blive oplyste, omvendte og salige.“ Jeg ved af Guds Ord, at Gud kan og vil gjøre det muligt for Alle at omvendes, og da maa et vist Forhold hos Mennesket komme i Betragtning, hvilket ogsaa ligger deri, at der i Satz 5 staar, at Mennesket kan hindre Guds Virkning „paa ethvert Punkt.“

Raaden staar fuldt færdig for Alle, og naar Spørgsmaalet er, hvad disse Mennesker, til hvem den kommer, nu kan gjøre, saa siger Gud Ef. 5: „Hvad skulde man mere have gjort med min Vingaard,

end jeg havde gjort ved den?" Gud vil sige: Jeg har gjort Alt, som efter mit Frelseraad kunde gøres, og med det, jeg har gjort, kunde de været omvendte. Da spørger jeg: hvorledes hænger det sammen, at de da ikke omvendes? Jo, fordi deres Forhold ikke var tilsvarende til Guds Naadevilje. Ja men maa da ikke Gud muliggjøre dette, at deres Forhold bliver svarende til hans Naadevilje? Jo, men da for Alle. Kan de det ikke af egne Kræfter, da virker Gud den tilsvarende Mulighed hos dem. Men at de kan modstaa, forudsætter, at et Hensyn her maa tages. Enten maa det være saa, at Guds Naadevilje ligger under for Alle, eller det maa være saa, at han tager Hensyn til Menneskets Forhold.

Prof. Mohr: Guds almindelige Naade er i Naademidlerne, og da Gud saa paa dem, saa saa han, at de, som al hans Skabning, var saare gode. Er de nu det, da har vi Ret til at vente, at i dem kommer al Guds Naadevilje til Menneskene. Taler vi frit om Guds Vilje til at frelse Menneskene, saa maa vi tale ligesaa frit om, at Naademidlerne er indsatte, for at Menneskene derved kan frelses. Viljen i Gud og Kraften i Naademidlerne maa være adækvate. Fremhæves dette kraftigt, og indrømmes dette fuldt ud, da vil man ogsaa frit sige, at naar Mennesket bruger disse Midler, da gøres det muligt for Mennesket at blive omvendt. Men dette her maa klares, ellers er al Forhandling til ingen Nytte. Vil Gud, og har han Midler for sin Vilje, da maa vi sige: naar dette Mittel kommer til Mennesket, da kan det omvendes, kan det blive bestandigt, kan det blive saligt. Vil tage et Exempel, om det end kan være grovt. Sæt, at Gud beslutter at frelse Djævelen. Denne har ingen Kraft til det Gode, det ved vi. Men Gud vilde give ham en Anledning til at komme i Forbindelse, i Samfund med sig, og dertil giver han ham da sin Kraft. At da det skulde være nogen Synergi, at Gud giver Djævelen Kraft til at komme i Samfund med sig, det kan jeg ikke se. Jeg vil tale ligesaa frit om Naadens Midler som om Guds Naade; kan jeg ikke det, saa ved jeg ingen Ting derom, da er det ikke Naade.

Past. H. A. Stub: Alle er enige i, at Gud vil, at Alle skal blive salige. I denne sin Vilje har han besluttet at sende sin egen Søn, der kom for at frelse Alle; dernæst har han besluttet at sende den Hellig Ånd, som skal bringe Kristi Gjenløsningsbetaling til Alle. Herom er Alle enige. Og det er mig umuligt at skjønne, hvorledes man er kommen i denne besynderlige Disput om, hvorledes Guds Naade kommer til Menneskene ved Naadens Midler. Paa den ene Side frygter man for Synergisme, naar man hører Tale om Menneskets Forhold. Paa den anden Side frygter man for, at de Andre indskrænker Guds almindelige Naade. Jeg har gjort mig al Flid for at se, om her er nogen real Forstjel. Men for mig staar det saa:

den ene Side fastholder, at det er galt at tale om Menneskets Forhold ved dets Omvendelse, thi det vilde være at tale om Menneskets Gjerning. Men saavidt jeg forstaar, saa mener ikke den anden Part med „Forhold“ Menneskets Gjerning. De mener kun negativt et Forhold, et Forhold, som Gud sætter Menneskene i. Næmlig det, som Konfordinformelen kalder pure passive, at Mennesket Intet gjør. Gud virker saa paa Mennesket, at det ikke gjør Noget, men staar stille for Guds Naades Paavirkning, og dette menes med Forhold. Saa kaldes det og i Konfordinformelen; thi der staar, at Mennesket forholder sig pure passive. Vedbliver nu Mennesket i denne Tilstand, da bringer Gud det til Omvendelse. Og i denne Forstand, nemlig i samme Betydning som at forholde sig pure passive, er det ikke galt ved Omvendelsen at tale om Menneskets Forhold.

Past. W. Petersen: Menneskets Omvendelse forklares nu af Modparten paa denne Naade: Gud giver Mennesket Kraft til Omvendelse, Mennesket benytter denne Kraft, anvender den paa sig og omvender sig. Dette Udtryk: „Gud giver Kraften til Omvendelse“, er ret nok, naar det bruges af Mænd, som ellers lærer ret om Synd og Naade. Men som det nu bruges, tror jeg, det er bedst ikke at bruge det. Hvor bruger Skriften den Talemaade, at Gud giver blot Kraften til Omvendelse? Nei Skriften siger: Gud giver Mennesket Omvendelse, den siger, at Gud virker ikke blot, at det kan tro, men virker, at det tror, virker Troen selv. Man har brugt dette, at Mennesket bruger Kraften, som en Forklaringsgrund, men med hvilket Resultat? Jo enten maa man da tilskrive det naturlige Menneske en Kraft til at bruge den Kraft, Gud giver det, og det er falsk, eller saa maa man sige, at Gud selv giver en Kraft No. 2 til at bruge Kraften No. 1, og saa kanske igjen en Kraft No. 3 til at bruge Kraften No. 2. Nei, Skriften lærer, at Gud giver ikke blot Kraften, men ogsaa Atten, ikke blot, at En kan tro, men at han tror.

Hvad Gyne var der i den døde Lazarus til at bruge nogen Kraft? Sigesaa lidt her hos Mennesket ved Omvendelsen. Jesus gav ikke Lazarus blot Kraften til at leve, og saa maatte han bruge den for at leve; nei, Jesus gav ham Livet. Her maa vi saa dette klart: Er det saa, at Gud drager Mennesket blot et Stykke, og Resten gjør Mennesket selv? Er det ikke saa, at Gud drager Mennesket helt ud? Men hvorfor dette sker med den Ene og ikke med den Anden, det ved vi ikke.

Past. Stadstad: Den almindelige Naade er lig for alle Mennesker, den gjør det lige muligt for Alle at annamme Frelsen, her er det ligt. Her er Hovedpunktet i Striden, og dette maa klart erkendes, nemlig hvad Gud giver Alle. Spørgsmaalet er, om det er, som Pontoppidan siger, at Gud giver Alle Kraft til at annamme Naade.

den. Herpaa maa der gives Svar. Preus sagde igaar, at det er sandt, at Gud giver Alle Kraften, naar blot dette „give“ ikke involverer Modtagen. Dertil svarer jeg: her tales ikke om, at Gud giver, og jeg modtager; men her tales paa den ene Side om, hvorledes Gud giver, nemlig saaledes, at jeg kommer i Besiddelse af, hvad Gud gennem Ordet giver, nemlig Kraft til at annamme Naaden, og paa den anden Side om, at hvad Menneſket saaledes ved Ordets Hørelse er kommet i Besiddelse af, sætter det i Stand til at annamme Naaden. Og dette, som her tales om, giver Gud Alle. Dersom der ſkulde være en blot mekanisk Vilje hos Gud, da vilde Gud blive en vilkaarlig Gud, og da kunde hans Naadevilje ikke være lig for Alle.

Past. Thorsildsen: Er enig med Petersen og synes. Modparten begaar to Feil her. For det Første legemliggjør den visse Evner, og for det Andet fremstiller den disse Evner som Noget udenfor Menneſket og ikke inde i Hjertet. Man fremstiller disse Evner som noget Færdigt, Gud bringer hen til Menneſket, og siger: Tag dem nu og brug dem. Jeg tror tværtimod, at det gaar saa til hermed, at Gud virker disse Evner i Menneſket, og ikke saa, at Gud kommer med et vist Kvantum Evner hen til Menneſket. Man legemliggjør disse Evner, idet man fremstiller dem som et Slags legemlige Evner, der bestaar for sig selv, saaledes at jeg kan, naar de kommer til mig, støde dem bort, støde dem overende. Jeg tror, at der maa en temmelig stor Forandring til i Menneſkets naturlige ovennævnte Vilje, før den vil bruge nogen saadanne Evner fra Gud. Dog efter Muus's Forklaringer ser det for mig ud, som han lærer, at Menneſket kan have disse Evner, uden at det berører Viljen. Jeg har altid troet, at Viljens Forandring var det Vigtigste, dersom der ſkulde blive nogen Forandring, dersom Menneſket ſkulde besidde nye aandelige Evner.

Past. Røren: Vi har i Satz 3 sagt, at Gud vil i dem, som han kalder, virke, at de kan blive omvendte o. s. v., og i Satz 4, at Naademidlerne ikke har forskjellig Kraft ligeoverfor de forskjellige Menneſter; derfor tror jeg, Modparten forsynder sig mod os, naar den ikke tror, at vi lærer Naadens Almindelighed. Jeg vil bede Pastor Petersen ikke for Misbrugens Skyld her forkaste Ord, som i sig er rette. Maa takke Stadstad, at han dog vil have en Afgjørelse i dette Spørgsmaal. Men hans Ord derom igaar var mig en vox media.

Jeg tror, Gud giver Menneſket fuld Kraft o. s. v., men ikke, som nu forklaret af Stadstad. Jeg tror ogsaa, det er her som i Læren om Absolutionen. Men det har dog aldrig i Læren om Absolutionen været vor Mening, naar vi sagde: Gud giver det og det, at da Ordet „give“ ſkulde indbefatte i sig Modtagelse. Men her mener jo Stadstad, at naar Gud giver denne Kraft, saa ligger deri, at Menneſket

og saa modtager denne Kraft eller paa en Maade besidder den. Det tror ikke jeg. Thi Guds Ord lærer mig, at Mennesket før Omvendelsen er Kjød og strider imod Gud og den Kraft, han i Ordet kommer med; thi hvad som er sødt af Kjødets er Kjød. Den, som siger, at Kjødets, eller det kjødelige Menneske, kan i den Forstand, at det har Øyne til at ville omvende sig, han lærer falsk; thi Kjødets Sands er Fiendskab imod Gud, og saalænge Kjødets regjerer i Mennesket, og medens dets Sands er Fiendskab imod Gud, kan det umulig i samme Stund ogsaa ville elske Gud; den, som lærer det, har en anden Tro end vi. Jeg tror, Naademidlerne medfører Gner og Kræfter, saa de, til hvem Naademidlerne kommer, har fuld Anledning til Omvendelse og ingen Undskyldning har, om de ikke bliver omvendte. Men hvorledes dette har sig, ved vi ikke tilfulde, som og Pontoppidan siger, at det sker paa en os ubegribelig Maade. Var her Tale blot om dem, som ikke omvendes, da var det en let Sag; men naar vi taler om det forskjellige Resultat, trods det at Guds Naade er almindelig og lig for Alle, og paa den anden Side Menneskets Forbørvelse er almindelig og lig hos Alle, da staar vi der. Og de, som, fordi de ei faar Lov at forklare det med Fornukten, vil bringe Gledighed over Kirken, faar se, hvorledes de vil forsvare det.

Past. Vigørn: Spørgsmaalet er, om Gud giver alle Mennesker, til hvem han kommer med sit Naadefald, Kraft til at annanne Naaden, omvende sig, blive frelst og salige. Nogle svarer „ja“, Andre svarer „nei, ikke til Alle“. Jeg finder i Konfessionbogen Side 428, Art. 59 anbefalet at prøve al Lære efter den praktiske Regel, denne nemlig — „at de bedrøvede Kristne ikke kan trøste sig ved samme, men derved bringes til Fortvivlelse, eller at de Ubodfærdige derved styrkes i sin Ryggesløshed.“ Antager vi, at Gud ikke giver alle de Mennesker, til hvem han kommer med sit Naadefald, Kraft til at omvende sig, da berøves de bedrøvede Kristne deres Trøst. Profeten Esaias siger: „Trøster de Bedrøvede“; denne Gjerning bliver syndelig lagt paa enhver Ordinands Hjerte; dette, at trøste, er en af Prestens første Pligter. Kom der en bedrøvet Synder til mig og ønskede at vide, hvorledes han skulde finde frem til Livet, og jeg gav ham et Svar som ovennævnte, da maatte han sige, saasandt der var en Gnist af Syndserkjendelse i ham: „mig hjælper Gud ikke.“ Jeg vil haabe, at de, som har den Mening, at Gud ikke giver Alle Kraft, ikke maatte komme i Syndensd, og frem for Alt, at en saadan Tanke ikke maatte komme op i dem i den sidste Strid. Ordsp. 2, 3. lærer mig, at jeg kan sige til enhver Synder: „dersom du raaber efter Forstand, dersom du søger efter den som efter Sølv og ransager efter den som efter skjulte Eigendefæ, da skal du forstaa Herrens Frygt og finde Guds Kundskab; thi Herren giver Visdom.“ I Ordsp. 1, 23. ser jeg, at

Gud lover enhver Synder, at han vil udgyde sin Aand over ham og kundgjøre ham sit Ord, at Synderen maa „vægre“ sig, dersom det ikke skal ske. Af Psalme 147 ser jeg, at det er Herrens Visdom dette „at forbinde dem i deres Smerte“; af Jer. 25, 6. ser jeg, at man maa „opirre“ Gud, før at han skal gjøre dem Ondt. Denne samme Sandhed bevidner Konfordindebogen Side 426, § 5: „Til dette Ord skal nu enhver arm Synder begive sig, høre det med Flid og ikke tvile om Faderens Dragelse; thi den Hellig Aand vil med sin Kraft være tilstede hos Ordet og virke ved det; dette er Faderens Dragelse.“ Fordi Guds Kirke nærer den samme Overbevisning, at Gud ved Ordet virker hos Alle Kraften til at annamme det, derfor synger hun i sin Bedrøvelse og Smerte for sine ulyhige Børn:

Følg da Kaldet, lyd den Stemme,
som tilraaber dig: o kom!
Alt, hvad bag dig er, du glemme,
il saa til hans Helligdom,
hvor din Synd borttages brat,
hvor du finder glad den Skat,
hvortil dig Jesu kjøbte,
og hvortil hans Aand dig døbte.

Netop det Samme har ogsaa været den norske Synodes Være. I „Kirketidenden“ for 1874, No. 51, Side 803 siges der: „Modstaa kan vi, og af, af os selv kan vi ikke Andet, ja vi kan ogsaa trodse d. e. modstaa Ordet saaledes, at det ikke kan virke Tro. Trodse vi derimod ikke, holder du stille for Ordet og lader dig sige og overbevise, da skal du erfare dets Kraft“ o. s. v. I „Kirketidenden“ for 1879, No. 34, Side 484, heder det: „Saaledes lægger Gud i sit Naadefald en Kraft, der formaar at vække den i Synden Sovende og Døde, at forstrække den Sikre og føre hver den, der ikke gjenstridig gjør Modstand, til Ombendelse. Denne Kaldelses Kraft erfarer hvert eneste Menneſte, der kommer under Guds Ords Paavirkning.“ I No. 25, 1879 Side 392: „Et Menneſte kan altsaa forſmaa Frelsen i Kristus og vælge hellere at forblive i Syndens Trældom end ved ham at blive et Guds Barn.“

Past. Hilmen: Jeg anerkjender fuldtud Børns Bevis for, at Gud vil virke disse Kræfter og Gaver hos alle Menneſter, og lærer jeg, at Gud ikke vil det, eller lærer nogen Anden det, da er det falsk Være. Men det er ikke Spørgsmaalet, om Gud vil, men om Gud har virket det hos Alle. Og dette forſtaar jeg, man vil lære. Men jeg mener, det er falsk Være at sige, at Menneſket har guddommelig Oplysning og Vilje til at ombende sig og tro, før Ombendelsen er indtraadt, og Troen er ſtabt i Menneſkets Hjerte. Naar vi i Striden om Absolutionen og Retfærdiggjørelsen har sagt, at Gud

i sit Ord giver Syndernes Forladelse, har vi da brugt „giver“ i Betydning af, at Syndernes Forladelse ogsaa derved modtages? Nei aldrig. Vi har dermed villet fremhæve, at det fuldtud var givet fra Guds Side, men slet ikke det, at det dermed ogsaa var modtaget fra Menneskets Side, førend Mennesket tror. Men nu vil Modparten her lægge dette ind i Ordet „give“, idet de lærer, at fordi Kraften til at tro gives i Ordet, saa er Mennesket ogsaa dermed kommet i Besiddelse af den, naar Ordet kommer til det. Nei. Gud giver i Ordet fuldt ud Alt, al Kraft, som er fornøden til Omvendelse, men jeg besidder den ikke, førend jeg faar guddommelig Oplysning, og Viljen i mit Hjerte forandres; da besidder jeg denne Gvne til at kunne tro. Dette vil jeg, at man ikke skal blande sammen. Og igjen: Børn har ingen Ret til at prøve at bevise, at Gud vil virke Gvne, til at tro hos Alle, som om vi negtede det; thi vi lærer ogsaa det; vil han bevise Noget mod os, saa skal han bevise, at Gud har virket dette hos Alle, til hvem Kaldet lyder; thi det negter vi. Og den, som lærer det, han lærer en uimodstaaelig Naade.

Past. M. Thorsen: Spørgsmaalet er: Er vor Omvendelse og Salighed afhængig af Gud alene eller af Mennesket eller af begge, baade Gud og Mennesket? Paa dette Spørgsmaal har vor lutheriske Kirke svaret klart og tydeligt, at vor Omvendelse afhænger af Gud alene og ikke af Mennesket. Se f. Ex. Augsburg. Konf. Art. 5, hvor der læses, at den Hellig Aand, „hvor og naar det behager Gud, virker Troen i dem, som hører Evangeliet“. Ligesaa i Konfordiniebogen S. 424 § 41, hvor det læses, at Gud ikke blot ved, men ogsaa har bestemt Enhver Tid og Time for hans Omvendelse, men da det ikke er os aabenbaret, saa har vi at holde os til Ordets Brug. Det maa derfor være klart for Enhver: vor lutheriske Kirke lærer dette, at vor Omvendelse afhænger alene af Gud og ikke af Mennesket; vor Betskjendelse siger jo ogsaa udtrykkelig, at Gud har taget vor Omvendelse og Salighed ud af vore Hænder og lagt den „i vor Frelseres Jesu Kristi almægtige Haand“. Dette stadfæstes ogsaa i det Sted af Skriften, som siger, at det staar ikke til den, som vil, ei heller til den, som løber, men til Gud, som gjør Misfundhed. Tror man ikke dette, at vor Salighed ligger alene i Guds Haand, da er man kommen bort fra den sande Lutherdom. Og jeg ser ei Andet, end at denne Lære opløses ved al den Tale om at bruge en Kraft o. s. v. Det er at bringe Filosofi ind i Theologien.

Past. Mikkelsen: Det er os her om at gjøre, at vore Bener skal komme til at tro, at vi ikke lærer en dobbelt Vilje hos Gud, men fastholder, at Guds Vilje er den samme ligeoverfor alle Mennesker. Nu bekjender vi i disse Satser, at den er den samme i Forløsningen, i Naademidlerne, i Kaldelsen, i den Hellig Aands Virksomhed.

Saa siger de: Ja det er vel nok, men det hjælper ikke Noget, naar I ikke tillige vil lære, at Gud i Omvendelsen tager Hensyn til Menneskets Forhold. Thi lærer I det Ene, men ikke det Andet, da kommer I i Modsigelse med Guds selv, siger man, da tager I tilbage paa det sidste Sted, hvad I lærer paa det første. Men har man Ret her? Tag et Exempel: Gode Gjerninger tager Gud ikke Hensyn til, naar Taleren er om Retfærdiggjørelse, de gode Gjerninger frelser os ikke; paa den anden Side siger vi: O nd e Gjerninger tager Gud Hensyn til, de bringer os Straf og Fordømmelse. Sæt nu midt imellem begge disse Sandheder den: at Guds Retfærdighed er lige for Alle; disputer saa med en Universalist herom. Hvad vil han da sige? Han vil sige: Du lærer jo, at Gud ikke har den samme Vilje ligeoverfor Alle, naar Du siger, at han tager Hensyn til de on d e Gjerninger, men ikke tager Hensyn til de g o d e Gjerninger. Men vil vi Lutheranere indrømme ham Retten til at slutte saa? Nei, vi vil sige: Det forholder sig ei ligt med disse Ting; de on d e Gjerninger er af Menneskene selv, de gode er virkede af Gud. Altsaat saaledes forholder det sig her mellem os; det er paa samme Linje, men længere nede. Naar vi taler om I k k e o m v e n d e l s e og Fordømmelse, da siger vi, Gud tager Hensyn til Menneskets Forhold, men O m v e n d e l s e n, siger vi, virker Gud alene af Naade for Kristi Skyld, og der udelukker vi alt Hensyn til Menneskets Forhold, det er, Gjerning. Om Ordets Højrelse er der ikke Tale, men om det, som gjør, som alene bevirker, at Omvendelsen frembringes.

Mødet hævet.

C. R. P r e u s, S ekr.

Denne og de følgende Protokoller er ikke oplæste for og antagne af Konferencen selv, men efter dennes Beslutning af Lærerne ved Collegiet i Decorah.

Tirsdag Eftermiddag den 28de Oktbr.

Mødet aabnedes af Past. Sherven. Protokollen fra Mandag Formiddag blev oplæst, rettet og antaget.

Da flere af de forhen valgte Sekretærer erklærede, at de ikke kunde forrette som saadanne længere, blev Past. D. Vøkensgaard, Prof. Mohn og Past. Thorvildsen valgte i deres Sted.

Paa Forslag af Prof. Schmidt besluttedes, at Talerens Tid af 3 Minuter forlænges til 5 Minuter. Dernæst besluttedes, at Talerne veksler fra begge Sider. Derpaa gik man over til Dagsordenen.

Prof. Schmidt: Der er en modsat Interesse hos de to Parter. Begge paastaar, at de arbejder for, at Gud skal faa al Ære, og at hans Naade skal prise; men de to Parter søger at fremme Guds Naades Pris paa modsat Naade. Den ene Part (Missfourierne)

ser paa, hvad den udretter hos dem, som bliver omvendte, og siden Alt maa tilskrives den, saa skal der ikke kunne være Tale om noget Slags Forhold i nogen Forstand som en nødvendig Forudsætning hos Mennesket for, at Naaden kan gjøre sin Gjerning. „Fra først til sidst“, heder det altid, er Omvendelsen en Naadens Gjerning, og derfor er alt Forhold, som overhovedet kan komme i Betragtning, ogsaa en Naadens Gjerning, et blot og bart Guds Werk, saa at der altsaa ikke kan være Tale om Menneskets egen personlige Frihed eller Valg. Vi, Antimisjouriere, derimod søger at fremme Guds Naades Pris ved at fremhæve, hvad den udretter for Alle, ogsaa for dem, som ikke omvendes og bliver salige. Guds almindelige Naades Indhold og tilstrækkelige Virkekraft ligeoverfor Alle og Enhver til deres trinvisse Delagtiggjørelse i Frelsen ved Kristus, — den vil vi fremholde i dens fulde Udstrækning. Der siges fra Modpartens Side: Gud giver ikke blot Kraften, men selve Omvendelsen, selve Troen; men hvorfor Gud gjør dette kun for Nogle, ikke for Alle, hvorfor han i Virkeligheden handler saa forskjelligt, det skal være en Hemmelighed! Gud skal gjøre det kun efter sit frie Velbehag, som en forborgen Gud! Ikke skal der her være Tale om den ene og samme Orden, i hvilken Gud vil virke Omvendelse og Tro hos alle Ralder, og om det tilsvarende Forhold, som Mennesket maa udvise for at delagtiggøres i Naademidlernes frelsende Virkning. Thi da, mener man, mister man baade Hemmeligheden, som man her vil have, og Naadens rette Begreb. Alle Mennesker udviser, heder det, væsentlig det samme Forhold, siden der kun kan være Tale om det samme onde Forhold hos dem: Naturens Fiendskab mod Gud. Men Gud skal omvende Nogle uden Hensyn til dette deres onde Forhold, det vil sige: han lader sig ikke hindre af deres onde Forhold, medens han dog lader sig hindre af de Andres onde Forhold, som er aldeles ensartet og lige gjenstridigt. Andre omvender han ikke paa Grund af det samme onde Forhold. Dette skal være Hemmelighed.

Jeg kalder det en væsentlig Ulighed, som man saaledes sætter i Guds Naade og derfor en slem Forringelse eller Forkastelse af hans almindelige Naades Pris. Man sige, hvad man vil, saa er der en væsentlig Ulighed mellem de to Paaastande: 1) Den almindelige Naade vil omvende Alle uden Hensyn til deres eget Forhold, og: 2) Den almindelige Naade vil ikke omvende Alle uden Hensyn til deres eget Forhold. Det gjælder her ikke utilladelige Fornuftslutninger, men et simpelt Spørgsmaal om Sandheden med Hensyn til Guds almindelige Naades Indhold og Bestaaffenhed.

Den, som lærer disse to omtalte Paaastande, lærer en aabenbar Selvmodsigelse og vanærer Gud ved at tillægge ham, at han skal have aabenbaret en Vogn eller ialfald en uopløselig Selvmodsigelse i sin

Raadevilje. Enten — Eller! Jeg spørger: Vil Guds almindelige Raade omvende alle Mennesker uden Hensyn til deres eget Forhold? Ja eller nei! ikke baade ja og nei. Er det sandt, at Gud vil omvende nogle Mennesker uden Hensyn til deres eget personlige Forhold, da er det ikke sandt, at Gud vil omvende Alle, men ikke uden Hensyn til deres eget Forhold. Og omvendt, vil Gud ikke gjøre det for Nøgles vedkommende, da vil han heller ikke gjøre det for Andre. Er Guds almindelige Raadevilje saaledes bestaaende, at han vistnok alvorlig vil omvende Alle, men ikke uden Hensyn til Menneskenes Forhold under den forberedende Raades Paavirkning, da har vi ret, naar vi siger, at Gud omvender dem, som han omvender, ikke uden Hensyn til deres Forhold under den forberedende Raades Arbeide og efter denne Raades Orden. Er derimod Guds almindelige Raades Orden saaledes at forstaa, at alt Hensyn til Menneskets Forhold under den forberedende Raade er udelukket fra Afgjørelsen om, hvem der skal omvendes, da maa enten alle Mennesker blive omvendte, saasandt Gud vil omvende dem, eller Raaden maa ikke være almindelig, — den Raade, som ikke vil se efter noget Forhold hos Mennesket, ikke vil tage Menneskets Forhold i Betragtning ved Afgjørelsen om, hvem der virkelig skal blive omvendt, kan ikke være den almindelige Raade. Der maa da være Tale om to Slags Raade, den ene en saadan, som baade vil og kan omvende Mennesket uden Hensyn til dets eget Forhold; den anden en saadan, som nøie tager Hensyn til Menneskets Forhold, naar den baade vil og kan omvende visse Mennesker.

Prof. Olvisaker: Grundlaget for Forhandlingerne er alt-
saa Prof. Schmidts Amendement i Forbindelse med §§ 13 og 14 i anden Del af „Rebegjørelsen.“ Man har fra den anden Side stærkt betonet den almindelige Raade, og man gjør Ret deri; thi det er Guds Ords Være, at den almindelige Raade ikke har en forskjellig Kraft, men den samme Kraft ligeoverfor Alle. Den, som negter dette, vil fornegte Guds Ords Være og dernæst berøve den bedrøvede Synder den nødvendige Trøst. Men den Fornufts slutning, som man her vil gjøre, er skriftstridig, og den Være, som man faar ud ved denne Fornufts slutning, er falsk. Man slutter nemlig saaledes: Er Raademidler-
nes Kraft den samme ligeoverfor Alle, og er Menneskene lige fordærvede, da maa Gud se efter et vist Forhold paa Menneskets Side.

Men da er enten Omvendelsens Underverk slettet ud, eller man siger da: der var ingen Hemmelighed. Man har da stillet sig, hvor Melanchthon i den senere Tid stod. Han betonede stærkt Guds Raade, at den var lig for Alle, lige kraftig for Alle; og da der i Gud ikke er nogen Modsigelse, derfor maatte han se efter et vist Forhold hos Mennesket. Men her er man jo midt inde i den romerske Veir. Den

lutherſke Kirke holder faſt ved et „baade — og“, ikke ved et „en — eller“, ſom Prof. Schmidt ſiger. Den lutherſke Kirke faſtholder baade Sandheden paa den ene Side og Sandheden paa den anden Side. Lutheraneren giver ſig ikke af med at forklare dette og hint Guds Ord efter Fornuſten, han venter, til han kommer derop, hvor alle Gaader løſes. Lutheraneren ved, at ſkal han efter ſin Fornuſt forklare dette, da vil det lede enten til Kalviniſternes Være eller til Synergifternes.

Past. Rasmussen: Har begjæret Ordet, ikke fordi jeg kunde bringe noget Indlæg i Sagen, men nogle Udtalelſer fra den anden Side bragte mig til at begjære Ordet. Jeg kom til at tænke paa, hvorledes man vel paa den anden Side vilde forklare Evangeliet paa 20de Søndag efter Trefoldighed om Kongesønnens Bryllup. Brylluppet er beredt for Alle, Alting er rede. Her fremſtilles for os Frelſen i Kristus, at Alle er igjenløſte i ham. Indbydelsen udgaar til Alle: Kommer, thi nu er alle Ting beredte. Skal vi nu prædike ſaaledes for Menigheden, at vi ſiger, at de nu efter at være indbudne ſtaar lige hjælpeløſe og lige uhjulpne, ſom naar Jeſus henviſer den Skriftſtoge til ham og ſiger: Gjør dette, ſaa ſkal du leve? Skal vi prædike ſaaledes, at vi ſiger, der er ingen Forſkiel paa Lovens Forbring og Evangeliets Indbydelse. Viſnok er der den Lighed: Ligeoverfor Lovens Forbring ſtaar vi hjælpeløſe, vi kan ikke holde Loven, vi har ikke af os ſelv Kræfter til at gjøre det, Loven forlanger. Ligeoverfor Evangeliets Indbydelse ſtaar vi ogſaa hjælpeløſe i den Forſtand, at vi af os ſelv ikke har Kræfter til at modtage den. Men medens Loven ikke giver Menneſket nogen Kræfter, ſaa er det Modſatte netop Tilfældet med Evangeliet. Det Kald og den Indbydelse, ſom omtaler Maaltidets Herlighed, bærer ogſaa i ſig Kraft til at modtage det; i Evangeliet er en himmeſk, guddommelig Kraft. I Kaldet er Gud virkſom, den Hellig Ånd arbejder paa dem, ſom indbydes, og formedeſt dette Kald kan de følge Kaldet og modtage Indbydelsen. Skulde jeg prædike for Menigheden, hvor der kunde findes ſaadanne, ſom var fremmede for Livet i Gud, ſaaledes: Herren ſiger nok, Alting er rede; han indbyder Eder ogſaa og vil, I ſkal komme; men I kan nu ikke komme til ham. I kan ikke komme af eders egne Kræfter; heller ikke ſaar I fra Gud nogen Kraft til at følge Kaldet og modtage Indbydelsen?

Past. H. A. Preus: Til Past. Rasmussen vilde jeg ſige: der kan jo ikke være Tale om, at der jo er Forſkiel mellem Loven og Evangelium. Loven døder og dræber, Evangeliet levendegjør. I en lang Aarrække har vi ført Strid for den lutherſke Kirkes Være om dette Punkt, og jeg giver ikke efter en Tøddel af denne erkjendte Sandhed. Til Prof. Mohr vil jeg ſige: Saa langt ſom Gud iſølge ſin

almindelige Naade vil frelse Alle, saa langt virker ogsaa Kaldet til at frelse Alle, og at han vil dette, er udtalt i §§ 3 og 4 om Guds almindelige Naade. Derksom de paa den anden Side ikke beviser, at vi negter dette, at Gud virker Alt til vor Frelse, da er det Synd af dem, at de bekylder os for, at vi negter det. Da vi havde Strid om Absolutionen, fremhævede vi, at Gud i Absolutionen giver og skænker Syndsforladelse, men udtaler ingen Dom om Besiddelsen. Det er nu paa samme Naade. Vi vil ikke gjøre og fremsføre med Urette nogen Bestyldning mod vor Modpart, og er her sagt noget Uret, som man kan overbevise mig om, er Ingen villigere end jeg til at tage det tilbage. Past. Stadstad siger: Modsetningen er ikke mellem, at Gud giver, og Mennesket modtager, men mellem, at Gud giver, og Mennesket besidder. Past. Maus har ogsaa dette i de Sætser, som forelagdes Kandidat Ottesen: 1 Satz: „Jeg tror, at Gud ved sit Ord udretter hos Enhver, at han kan ville omvende sig. 2. Jeg tror, at Gud ved sin forberedende Naade giver Menneskene Evne til at omvende sig. 3. Jeg tror, at Menneskets Omvendelse da vil afhænge af, at det bruger den Evne, som Gud giver det.“ Denne Lære findes ogsaa i „Luth. Vidnesbyrd“ for 1884 S. 452, hvor det hedder: „Om Mennesket paavirket af Guds Naades Kald, ved en Kraft, som dette giver*), til en Tid vil(*) omvende sig, følger gaa r*) paa Omvendelsens Vej, saa følger ikke deraf, at det vil dette saa længe, gaar saa længe og langt paa Omvendelsens Vej, at det bliver omvendt eller gjenfødt.“

Past. Hartmann: Man har idag fra den anden Side sagt: Det er sandt, Gud vil virke Kraften til at kunne omvende sig, men det er falskt, at Gud i Virkelighed virker denne Kraft. Hvad er det for en Gud, man her opstiller? Jeg sætter her et Eksempel: Jeg har en fraværende syg Fader; jeg siger, jeg elsker ham alvorligt og vil alvorligt, at han skal bo hos mig, men naar jeg da ikke gjør Alt, hvad der staar i min Magt, for at han kan komme til mig, hvad kan da Folk med Rette dømmе om mig? Jo, at jeg er en Snakker og Hykler. Det Samme maa man dømmе om en Gud, som taler paa det Kraftigste om sin Kjærlighed og sin Vilje til at hjælpe, men sørger ikke for, at vi i vor Hjælpeløshed kan frelses. I sit Ord har han nu paa det Herligste aabenbaret sin Kjærlighed og sin Vilje uden Persons Anseelse, og han har ikke mindst herligt aabenbaret sin Viljes Alvor ved sin Søns Hengivelse for Alle. Skulde da ikke den samme Gud ogsaa sørge for, at Alle kan tilegne sig Kristi Forløsergjerning? Jo, visseelig! Eller skulde det være saa: Kristi Gjenløsning er tilstrækkelig, men den Hellig Aands Gjerning er ikke tilstrækkelig? Jo, de

*) Udhævet af „Luth. Vidn.“

er begge tilstrækkelige, saa at Ingen paa hin Dag med Kette skal kunne undskyldes sig, som vi ogsaa ser af Evangeliet. Om den, som ikke havde Bryllupsklædningen paa og blev spurgt derom, heder det: Han taug. Derfor hævder ogsaa den lutherste Kirke, at Kaldet gjælder alle Mennesker, og Kaldet er efficac (virkekræftigt). Den, som opstiller en Gud, der ikke giver os tilstrækkelige Midler til, at vi kan omvende os, han danner sig en daarlig Gud og daarlige Naademidler. Den, som siger, at Gud vil, men gjør det ikke, hans Gud er en Deus horribilis (en forfærdelig Gud). Man siger: Før Gjenfødselen er ingen Oplysning og Bevægelse i Viljen; det er ogsaa en forfærdelig Paastand. Hver den, som hører Ordet, bliver oplyst, og det med den guddommelige Oplysning, en Viljens Bevægelse. Sml. Petri Prædiken paa 1ste Pintsedag. Ved Petri Prædiken gif der Folket et Sting igjennem Hjertet. Hvilken Bevægelse var her fremkommen? Var den af Djævelen, eller var den af Gud? Man spørger: Hvor i Skriften staar det, at Mennesket kan omvende sig? Det staar i alle de kraftige Steder, som opfordrer dertil.

Prof. Stubb: Dersom der er en Sandhed, der har været hævet og fremhævet i vort Samfund, saa er det denne, at Gud har Kjærlighed til alle Mennesker. Denne Guds Kjærlighed til Alle møder os i Naademidlerne. Hvorledes er Naademidlerne bestaaende? Evangeliet er ikke blot en Anvisning paa Noget, men det bærer i sig selv det, som det lyder paa. I Kraft af dette Kald i Evangeliet vil Gud omvende Alle. Hvorledes er nu Mennesket bestaaende før Gjenfødselen? Vil man sige, at før Gjenfødselen er i Menneskets Vilje frembragt noget Nyt, saa at Mennesket ved selv at bruge Kraften i Evangeliet nu blir omvendt, saa tillægger man det aandelig døde Menneske aandelig gode Gjerninger. Skal man fremstille Evangeliet om Bryllupsklædningen, om Indbydelsen til Brylluppet saaledes: I kan nu selv bruge denne Kraft, og derved, at I selv tager og bruger denne Kraft i Evangeliet, kan I blive salige? Vi maa fremstille det saaledes for Menigheden, at naar det sker, hvorpaa Indbydelsen gaar ud, da har de ikke selv været de Aktive, de Handlende, men de har været Gjenstand for Guds Handling. Man skal prædike den fulde Frelse i Kristus, Brylluppet er beredt, Alt er rede, alle Hindringer er ryddede af Veien. I Kraft af Indbydelsen kan Mennesket følge Indbydelsen, men man tager ikke ud af Evangeliet og sætter ind i Mennesket en Kraft, som det nu selv skal bruge til sin Omvendelse.

Past. Bøckmann: Saavidt jeg forstaar, er Hovedspørgsmaalet i Striden paa dette Punkt, om Naademidlerne forlener trinvis, for saavidt som det kan ske i Overensstemmelse med den Orden, de virker i, der er den samme for Alle og besølges ligeoverfor dem Alle, alle de Kaldede Evne til at omvende sig, eller om de kun forlener nogle

af dem denne Gvne. Eller om Naademidlerne sætter alle de Kalbede, for saavidt som det kan ske i Overensstemmelse med Naadens Naade at virke paa, der er den samme for Alle og befulgtes ligeoverfor dem Alle, subjektivt i Stand til at omvende sig, eller de kun sætter nogle af de Kalbede i Stand dertil. Vi mener nu, hvad dette Spørgsmaal angaar, at Naademidlerne sætter Alle i Stand dertil, vor Modpart lærer, at Naademidlerne sætter kun nogle af de Kalbede i Stand dertil. Efter vor Være er altsaa de Kalbede Allesammen af Gud ved Kalbets Naademidler virkelig hjulpe til at omvende sig. Efter Modpartens Være er nogle af de Kalbede ikke virkelig hjulpe af Gud ved Naademidlerne til at omvende sig, de er, uagtet Naademidlerne er hos dem, arbejder paa dem, lige uhjulpne med Hensyn til det at omvende sig. Vor Modpart siger vistnok, at alle de Kalbede har Anledning til at omvende sig, og hvor trøsteligt lyder ikke dette! Men naar de nu forklarer dette Udtryk, hvor forfærdeligt tager de da ikke det Meste af Trøsten bort fra det! Ja, det er jo faktisk at drive Spot med de stakkels Mennesker, idet de siger, at det betyder kun, at Gud har Anledningen, uden at de derved kan omvende sig. Vor Modpart trøster de hjælpeløse Iffeomvendte med, at Gud vil omvende dem, ikke med, at Gud ogsaa arbejder derpaa saaledes, at de kan. Vi siger, at Trøsten og Hjælpen ligger ikke blot i, at Gud vil omvende dem, men ogsaa i, at han arbejder paa dem saaledes, at de kan. Man har bedet os om Skriftbevis for denne Være. Jeg skal give det. Esai 5, 1—5: „Nu vil jeg synge (om) min Elskelige! min Kjærestes Sang om hans Vingaard: Min Elskelige havde en Vingaard paa en fed Høi. Og han havde gjort Gærde omkring den og kastet Stenene af den og plantet den med ædle Vinkviste, byggede og et Taarn midt derudi og udbuggede ogsaa en (Vin-) perle og forventede, at den skulde bære (gode) Druer, men den bar vilde Druer. Og nu, I Jerusalems Indbyggere og Judæ Mænd, hjære, dømm imellem mig og imellem min Vingaard. Hvad skulde man Mere have gjort med min Vingaard, end jeg har gjort ved den? Hvi forventede jeg, at den skulde bære (gode) Druer, og den bar vilde Druer?“ Her siges i dette Skriftaffnit, at der var gjort Meget ved denne Vingaard, og derfor forventede Herren, at den skulde bære gode Druer og ikke vilde Druer. Herren siger, det, han havde gjort for den, var tilstrækkeligt til, at den skulde have kunnet bære gode Druer, den havde ikke behøvet at bære vilde Druer efter dette Herrens Arbejde. Ja, han spørger om, hvad Mere han skulde have gjort for den, for at den skulde være bleven i Stand til at bære gode Druer, Gud vidste ikke noget Mere at gjøre for den (efter hans Orden). Det, som her siges om Vingaarden, gjælder de Mennesker, Gud kommer til med sit Naadefald og arbejder paa ved sin Aand. Derved sættes disse Mennesker, siger

Esaias her, subjektivt i Stand til at bære Ombvendelsens værdige Frugter, at ombende sig. Naar Gud saaledes arbejder paa dem, forventer han, at de skal ombende sig, han sidder ligesom og venter nu paa, at de skal ombende sig. Nu kan vel ikke den hellige Skrift sige, eller Gud sige, at han venter paa, at de skal ombende sig, fordi han har gjort dette for dem, at han kalder dem, naar det ikke var venteligt, naar Gud vidste, at de ikke kunde ombende sig alligevel. (Derpaa læste Taleren Luk. 13, 1—9. som Skriftbevis for samme Sag, men fik ikke Tid til at udvikle det, men lovede senere at gjøre dette).

Past. W. Petersen: Jeg vil for det Første sige, at jeg ikke forkaster det Udtryk, at Gud giver Kraft til Ombvendelse. Jeg tror, at Udtrykket i sig selv er ret og kan bruges. Bore Bekjendelsesstrifter bruger det jo ogsaa. Men vil man bruge et Udtryk, som i sig selv er ret, til at indsmugle en falsk Være, da tror jeg, at man bør se paa et saadant Udtryk. Jeg ønsker derfor, at man skal mærke sig, at jeg tror, at Gud giver Kraft til Ombvendelse, men jeg tror ikke, at Gud blot giver Kraften, men ogsaa Alten. Jeg tror, at Gud baade virker, at vi kan tro, og at vi tror. Begge Dele kommer fra Gud. Jeg vil saa Lov til at anføre nogle Vidnesbyrd for, hvorledes den Være, at Gud blot giver Troens Kraft, men ikke dens Alt, før er bleven forkastet i den lutheriske Kirke. Herom siger D o r t m u n d e r Ministeriet: „Vi holder for, at det ikke stemmer overens med de sunde Ords Mønster at sige, at det ved den tilbudne Naade staar i Menneskets Magt at yde, hvad der er nødvendigt til Menneskets Ombvendelse og Salighed.... Derfor ligesom det ikke staar i Menneskets Magt, naar det kaldes til det naturlige Liv ved Ordene: Lazarus kom herud! I Døde, staa op! da at yde, hvad der hører til det naturlige Liv og derved medvirke, men ligesom hele hin Levendegjørelse er den guddommelige Naades Sag uden vor Medvirken, saaledes er det ogsaa, naar vi af den aandelige Død ved Ombvendelsen opvækkes til et aandeligt Liv.“ O l e a r i u s siger: „Er det saa, at naar Guds Naade tilbydes, det da staar i Menneskets Magt ved denne samme Naade at yde alt det, som er nødvendigt til Ombvendelse, saaledes at det ogsaa er i Menneskets Magt at ville ombende sig? Konfordinformelen negter dette af de ovenanførte Grunde. De ældre og nyere Synergister derimod paastaar det.“ Fremdeles siger J e n a F a k u l t e t e t: „Dersom du siger, at Mennesket ombender sig ved Naadens Kræfter, da er heller ikke dette en tilstrækkelig bekvem Talemaade. Thi fordi ombende i denne Betydning ikke er noget Andet end at udruste med nye Kræfter, hvilket sker ved at oplyse Forstanden og bøde Viljen, saa kan det ikke siges, at Mennesket ombender sig ved de allerede modtagne Kræfter. Thi hine Kræfter gives ikke først, for at Mennesket ved disse Kræfter senere skulde ombende sig, men Skjænkningen af disse